

альних видів зберігання, однією з причин такого розподілу і є ознаки сторони-зберігача, тому цілком логічно віднести цей суб'єкт до спеціальних.

Таким чином, зберігач як сторона у договорі зберігання цінностей у банку охоплює таку сукупність ознак, що дає підстави для виокремлення нового терміну у цивільному праві – «спеціальний суб'єкт» [10, с. 84].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що поняття особливий суб'єктний склад та спеціальний суб'єкт є не тотожними, а суміжними. Чіткі кордони в ознаках дають впевненість стверджувати, що «спеціальний суб'єкт» – це той термін, який беззаперечно повинен бути введений у використання в цивільному праві для договорів, у яких сторона має конкретні, властиві тільки їй ознаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є. Цивільне право України : [підручник] / Є. Харитонов, Н. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – 761 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. Є. Харитонova, О. Калітенко. – О. : Юридична література, 2004. – 1112 с.

4. Вінник О. Господарське право України: курс лекцій / О. Вінник. – К. : Атіка, 2004. – 624 с.

5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

7. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV // Голос України. – 1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

8. Костюченко О. Банківське право України : [підручник] / О. Костюченко. – 3-тє вид. – К. : Видавництво А. С. К., 2003. – 928 с.

9. Саркісянц О. Банківська таємниця та протидія відмиванню коштів у Швейцарії / О. Саркісянц // Україна фінансова. – 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ufin.com.ua/analit_mat/gkr/090.htm.

10. Мережко А. Договір в частині права / А. Мережко. – К. : Юстиніан, 2003. – 176 с.

11. Належне ставлення банків до клієнтів (стандарти Базельського комітету банківського нагляду) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_333/card4#History.

УДК 347.68

ПРОБЛЕМИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА У ВІДНОСИНАХ З ВІДУМЕРЛОЮ СПАДЩИНОЮ

Нечаева К.О., юрист
MBH Advocates

У статті проведено дослідження проблеми задоволення судами вимог кредитора за відумерлою спадщиною. Встановлено характер правонаступництва при переході відумерлої спадщини до територіальної громади. Запропоновано авторське визначення порядку задоволення вимог кредиторів спадкодавця територіальною громадою при визнанні спадщини відумерлою. Встановлена наукова необхідність вивчення цієї проблематики для подальшого обґрунтування законодавчих пропозицій при визнанні спадщини відумерлою.

Ключові слова: відумерла спадщина, кредитор, задоволення вимог, спадкування, право власності, цивільний кодекс.

В статье проведено исследование проблемы удовлетворения судами требований кредитора по выморочному наследству. Установлен характер правопреемства при переходе выморочного наследства к территориальной общине. Предложено авторское определение порядка удовлетворения требований кредиторов наследодателя при признании наследства выморочным. Установлена научная необходимость изучения этой проблематики для дальнейшего обоснования законодательных предложений при признании наследства выморочным.

Ключевые слова: выморочное наследство, кредитор, удовлетворение требований, наследование, право собственности, гражданский кодекс.

Nechaieva K.O. PROBLEMS OF UNIVERSAL SUCCESSION IN RELATIONS WITH THE ESCHEAT PROPERTY

The article decides problems of creditor's claims with escheat inheritance in the courts. Succession in the transitions to heirless inheritance territorial community was described hereunder. Author made a definition of the procedure of satisfaction of creditor's requirements in the escheat inheritance. Established the scientific necessity of studying this problem for further study of legislative proposals in the recognition of the inheritance escheat.

Key words: escheat inheritance, creditor satisfaction requirements, inheritance, property law, civil code.

Однією з актуальних проблем судової практики України є відсутність єдиного підходу до порядку задоволення вимог кредиторів при визнанні спадщини відумерлою, зокрема їх чергу, розмір відшкодування. За загальною нормою при спадкуванні до спадкоємця переходять не лише права на майно, що належало спадкодавцеві, а й обов'язки в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Це є проявом принципу

універсальності при спадкуванні. Проте питання задоволення вимог кредиторів при переході відумерлої спадщини у власність до територіальної громади досі є недостатньо розробленим у науці цивільного права, що потребує окремого наукового дослідження.

Метою статті є встановлення порядку задоволення вимог кредиторів спадкодавця за відумерлою спадщиною за принципом універ-

сальності і на підставі аналізу законодавства та судової практики.

Проблемами дослідження відумерлості спадщини займалися різні науковці, серед яких є Н.М. Бараннік, О.П. Сінельник, Л.А. Музика, Д.І. Мейєра, В.П. Рябоконт, В.А. Рязановський, В.І. Серебровський, С.Я. Фурса, Г.Ф. Шершеневича та інші. Попри чисельні наукові дослідження, питання відумерлості спадщини є недостатньо розглянутими, оскільки не проведено окремих монографічних досліджень за цією темою.

Для визначення поняття правонаступництва при визнанні спадщини відумерлою та в майбутньому для задоволення вимог кредиторів спадкодавця, який помер, необхідно розглянути питання правового визначення самого поняття правонаступництва. В юридичній науці це питання досліджувалось неодноразово, серед підходів до визначення поняття правонаступництва слід відзначити думку Л.І. Попової. Дослідник зазначала, що прийняття спадщини або відмова від неї з окремих підстав є усвідомленою участю або відмовою від участі у конкретних цивільних правовідносинах. Універсальність є переходом як прав, так і обов'язків спадкодавця (крім тих, які нерозривно пов'язані з особою спадкодавця) як єдиного цілого, коли спадкоємець не може вибірково прийняти ті чи інші права та обов'язки, відмовившись від інших. Обмеження відповідальності спадкоємця за боргами спадкодавця розміром спадкової маси не змінює в цьому відношенні сутності універсального правонаступництва [1].

Н.В. Орловою зазначалось, що перехід до держави відумерлого майна мав характерні риси спадкування та визначався як універсальне правонаступництво. Так, у випадку переходу майна до держави, вона визнавалась правонаступником не тільки у правах в активі майна, а й також в обов'язках в пасиві цього майна. За радянських часів перехід відумерлої спадщини у власність держави мав усі риси спадкування, тому й характер цього переходу мав усі риси універсального правонаступництва [2, с. 127–128]. Порядок спадкування регулював ся інструкцією Міністерства Фінансів СРСР «Про порядок обліку та використання конфіскованого, безгосподарного та вимороженого майна» від 30 січня 1956 року №35. За вказаною інструкцією вимоги щодо звіту та використанню такого майна закріплювались за районними фінансовими органами [3]. Наступним документом, який регулював ці відносини, була Інструкція МінФіна СРСР «Про порядок обліку, оцінки й реалізації конфіскованого, безхазяйного майна, майна, що за правом спадкоємства перейшло у власність держави, та скарбів» від 19 грудня 1984 року № 185 (в редакції від 13 серпня 1991 року) [4]. В Україні вперше була введена Інструкція, затверджена в дію відповідно до наказу Міністерства Фінансів України Головною державною податковою інспекцією України від 8 червня 1993 року № 20. Ця інструкція містить положення щодо майна, яке може перейти до держави в порядку спадкування державою [5]. Вказані нормативні акти втратили чинність, але вони визначали порядок обліку та реалізацію цього майна, що вказує на ознаки універсального правонаступництва.

Зміст ст. 1277 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) не містить застережень щодо переходу до територіальної громади обов'язків спадкодавця. Наведене уявляється

можливим у зв'язку з тим, що останнім часом суди все частіше визнають спадщину відумерлою, проте такі справи розглядаються в порядку окремого провадження та не місять жодних посилань стосовно відповідальності територіальної громади щодо кредиторів спадкодавця. Вказане положення можна розглядати як порушення прав кредиторів, оскільки принцип непорушності зобов'язань закріплений ще з часів Римського права. Цей інститут римського права існував не тільки в інтересах родичів, а й підтримував існування інших факторів, таких як інтерес культу та вимоги кредиторів [6, с. 7]. Законодавчим актом, який регулює звіт, оцінку та реалізацію майна, а саме майна, яке може бути визнане відумерлим, є Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» від 25 серпня 1998 року № 1340 [7]. Інструкція містить вимоги щодо детальної оцінки майна, його вартості та аналітичного обліку, виду майна, що може бути віднесено до такого обліку (нерухоме майно, транспортні засоби, матеріальні цінності (валютні та цінні папери та інше)), порядку реалізації майна.

Принципові поняття, які регулюють відносини із визнання спадщини відумерлою, закріплені в ст. 1277 ЦК України, за змістом якої у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою. Заява про визнання спадщини відумерлою подається після спливу одного року з часу відкриття спадщини у власність відповідної територіальної громади. Територіальна громада, яка стала власником відумерлого майна, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до ст. 1231 ЦК України. Так, статтею ЦК України закріплено загальний обов'язок територіальної громади задовольнити вимоги кредиторів. Проте чинним законодавством не встановлено ні чітких меж цих вимог, ні порядку їх пред'явлення, ні процедури їх задоволення, що становить наукову проблему, яка потребує вивчення та вирішення.

О.М. Клименко вважає, що у чинному ЦК України введено нову концепцію, за якою спадкове правонаступництво суб'єкта, до якого переходить спадщина, що визнана судом відумерлою, набуває характеру сингулярного або часткового [8, с. 26–27]. З цим положенням автор погоджується. Проте існують і інші думки, які заслуговують на увагу та потребують аналізу.

Є.О. Рябоконт вважає перехід відумерлого майна випадком універсального правонаступництва. Він розглядав перехід відумерлого майна як спадкування і вважав, що до держави переходив весь спектр прав та обов'язків. Автор наголошував на зовнішній схожості цього переходу із переходом до держави безхазяйного майна, проте тимчасова відсутність зовсім не означає існування безхазяйного майна, яке нікому не належить, оскільки держава, до якої переходить відумерле майно, вважається такою, яка отримала його з моменту відкриття. Також до держави переходять зобов'язальні права, що і робить суб'єкта набуття відумерлої спадщини універсальним правонаступником [9, с. 42]. Схожої думки дотримується С.Я. Фурс-

са, яка зазначає, що перехід до територіальної громади відумерлої спадщини є спадкуванням, оскільки до обов'язків територіальної громади, яка стала власником відумерлого майна, належать і зобов'язання щодо задоволення вимог кредиторів спадкодавця. Крім того, на її думку територіальна громада також має задовольняти й вимоги відказоодержувачів [10, с. 187].

Не всі випадки цивільного наступництва в правах та обов'язках померлого охоплюються поняттям «спадкування» і, відповідно, регулюються спадковим правом. Іншими словами, юридичний факт смерті фізичної особи може зумовити для неї появу певних прав та обов'язків, проте останні виникають не під дією норм спадкового права, а в силу конкретної вказівки закону, що розрахована саме на ці відносини. Спадковим правовідносинам, як і цивільним, також притаманні риси волевиявлення сторін та наявності особистісного елемента, але, на відміну від цивільного, у спадковому правовідношенні вони набувають дещо іншого змісту, і тому їх слід розглядати як особливі ознаки, характерні виключно для спадкового права. Проте є деякі виключення: йдеться про правонаступництво у відумерлому майні, що відбувається незалежно від волі територіальної громади [11, с. 965].

Зарубіжне законодавство визначає питання задоволення вимог кредиторів при переході спадкового майна до держави по-різному. Наприклад, у Німеччині та Швейцарії держава спадкує майно, у зв'язку з чим приймає на себе обов'язки спадкоємця, в тому числі і борги останнього. В інших країнах (Франція, Велика Британія, США) майно переходить до держави як безхазяйне, тому держава не несе відповідальності за борги спадкодавця [12, с. 157–158].

Аналіз судової практики свідчить про те, що за судовим рішенням до територіальної громади переходить, як правило, нерухоме майно. Тобто, вирішуючи питання про долю спадкового майна, суд у судовому рішенні встановлює, яке майно визнається відумерлим, таким майном завжди є нерухоме майно, яке в подальшому реалізовується. Цей принцип дає підстави для виключення територіальної громади з числа універсальних спадкоємців. Оскільки одним із принципів універсального правонаступництва є перехід до спадкоємців прав та обов'язків померлого спадкодавця в усій сукупності як єдиного цілого, навіть якщо спадкоємці і не знали про існування деяких з них.

Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Територіальна громада, яка стала власником відумерлого майна, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені у ст. 1231 ЦК України [13].

По справі Калінінського районного суду м. Горлівки Донецької області суд задовольнив позов щодо відумерлого майна з таких підстав. В описовій частині суд встановив наявність довідки з Реєстру прав власності на нерухоме майно та договору купівлі-продажу від 26 лютого 2008 року. Так, у справі за іпотечним договором, укладеним з ВАТ «Державний ощадний банк України» від 26 лютого 2008 року, підтверджується, що квартира перебуває в іпотечі ВАТ «Державний ощадний банк України» для забезпечення виконання зобов'язання за договором про іпотечний кредит від 26 лютого 2008 року № 192/408. За рішенням по справі суд визнав

спадщину відумерлою та передав її у власність територіальної громади, проте судовим рішенням не було встановлено наявності прострочки чи пені за іпотечним договором, а також не були встановлені вимоги кредитора [14].

Вивчення судової практики дозволяє зробити висновок, що кредитор спадкодавця також має право звернутися до суду із вимогами про зобов'язання територіальної громади подати заяву про визнання спадщини відумерлою. Ця вимога позивача – кредитної установи була вмотивована, тим, що між кредитною установою та спадкодавцем є кредитний договір на придбання автомобілю. Це рішення було необхідне кредитній установі для задоволення вимог за кредитним договором [15].

Заява про визнання спадщини розглядається судом в порядку окремого провадження, проте, якщо має місце питання про задоволення вимог кредиторів спадкодавця, то можна говорити про спір про право, тому такі вимоги мають розглядати у позовному провадженні. Вимога про задоволення вимог кредитора до територіальної громади може бути пред'явлена після встановлення за територіальною громадою права на відумерле майно. Відсутність реєстрації на таке майно не є підставою для відмови у задоволенні вимог кредитора.

Згідно з роз'ясненнями п. 32 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» від 30 березня 2012 року № 5 при вирішенні спорів щодо виконання зобов'язань за кредитним договором у випадку смерті боржника/позичальника за наявності поручителя чи спадкоємців суди мають враховувати це. Відповідно до положень ст. 1282 ЦК України спадкоємці боржника за умови прийняття спадщини є боржниками перед кредитором у межах вартості майна, одержаного у спадщину. При цьому спадкоємці несуть зобов'язання погасити нараховані відсотки і неустойку тільки в тому випадку, якщо вони вчинили позичальникові за життя. Інші нараховані зобов'язання фактично не пов'язані з особою позичальника і не можуть присуджуватися до сплати спадкоємцями.

За змістом ст. 1218 ЦК України та ч. 3 ст. 1231 ЦК України, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. До спадкоємця переходить обов'язок сплатити неустойку (штраф, пеню), яка була присуджена спадкодавцю за його життя.

Згідно зі ст. 1281 ЦК України кредиторів спадкодавця належить протягом шести місяців від дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, незалежно від настання строку вимоги.

Відповідно до ч. 1 ст. 1282 ЦК України спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину.

Статтею 1296 ЦК України передбачено, що спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину.

Згідно зі ст. 1297 ЦК України спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є неру-

хоме майно, зобов'язаний звернутися до нотаріуса за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на нерухоме майно.

У правозастосовній практиці існує неоднакове вирішення судами справ, які пов'язані із задоволенням вимог кредитора спадкодавця після визнання спадщини відумерлою. Так, наприклад, згідно з рішенням Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 28 жовтня 2014 року позивачу (кредитору) було відмовлено у задоволенні вимог про стягнення боргу спадкодавця після визнання спадщини відумерлою. Проте апеляційним судом Дніпропетровської області це рішення було скасоване та ухвалене рішення, яким вимоги кредитора були задоволені. Борг кредитор пред'явив за життя спадкодавця, проте на стадії виконавчого провадження по справі було виявлено смерть спадкодавця, у зв'язку чого примусове стягнення було припинено. Територіальна громада отримала рішення про визнання спадщини відумерлою та до неї перейшло майно (частина статутного фонду у капіталі юридичної особи), тобто право власності на відумерлу спадщину складається з усіх прав та обов'язків, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини. За рішенням апеляційного суду борг, який був нарахований спадкодавцеві при житті, був покладений на територіальну громаду, проте в межах реальної вартості майна [16].

Для реалізації своїх законних прав кредитори звертаються до суду із вимогами про зобов'язання територіальної громади в особі її органів звернутися із заявою про визнання спадщини відумерлою. Ця вимога прямо не закріплена в чинному законодавстві, проте є дуже логічною та правомірною, адже через відсутність механізму виявлення відумерлої спадщини, механізму дій та порядку звернення з такими заявами територіальних громад, а також чітких строків бездіяльності територіальної громади в цьому питанні може призвести до порушення прав кредиторів, затягування процесу відшкодування шкоди та задоволення таких вимог взагалі. Про такі дії свідчить рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 24 липня 2014 року, яке було скасоване та винесено нове рішення апеляційним судом м. Києва, яким зобов'язано Київську міську раду вирішити питання про звернення до суду із заявою про визнання відумерлою спадщини, що залишилася після смерті спадкодавця, а саме земельної ділянки. У позові позивач просив зобов'язати територіальну громаду звернутися із заявою до суду у місячний строк. Ця вимога не була аргументована позивачем, тому не була задоволена [17].

З проведеного вище аналізу можна зробити висновок, що перехід відумерлої спадщини можна віднести до правонаступництва. Обов'язок щодо задоволення вимог кредиторів переходить до територіальної громади, як до правонаступника. Територіальна громада може самостійно здійснити право на правонаступництва, або вона зобов'язується це зробити за рішенням суду. Рішення суду має відображати вимоги кредиторів, якщо такі мають місце, на майно, яке визнається судом відумерлим. Кредитори спадкодавця мають право звертатися до суду із вимогами про зобов'язання територіальної громади подати заяву про визнання спадщини відумерлою для реалізації своїх прав та для задоволення їх законних вимог, які були нараховані за життя спадкодавця.

Перспективними у подальшому є наукові дослідження питань, пов'язаних із порядком, межами та підставами задоволення вимог кредиторів

при визнанні спадщини відумерлою, а саме з порядком звернення з такими вимогами, зі стадією, на якій з ними можна звертатися, з межами, які існують, з об'ємом задоволення таких вимог та з суб'єктом, до якого вони мають бути представлені. А також необхідним є вдосконалення законодавчої бази, а саме прийняття нового законодавчого акту, який би регулював порядок оцінки, звіту та реалізації майна, яке визнається відумерлим.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попова Л.И. Универсальное правопреемство при наследовании / Л.И. Попова // Наследственное право. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.center-bereg.ru/b2574.html>.
2. Орлова Н.В. Правовая природа выморочного имущества / Н.В. Орлова // Вопросы советского гражданского права. – 1955. – № 6. – С. 107–135.
3. Инструкция Министерства Финансов СССР «О порядке учета и использования конфискованного, бесхозяйного и выморочного имущества» от 30 января 1956 года № 35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=15764>.
4. Инструкция Министерства Финансов СССР «О порядке учета, оценки и реализации конфискованного, бесхозяйного имущества, имущества, перешедшего по праву наследования к государству, и кладов» от 19 декабря 1984 года № 185 (в редакции от 13 августа 1991 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.kuban.ru/private/i185.htm>.
5. Инструкция, затверджена в дію відповідно до наказу Міністерства Фінансів України Головною державною податковою інспекцією України від 8 червня 1993 року №20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0080-93>.
6. Рязановский В.А. Выморочное право / В.А. Рязановский. – Нижний Новгород : Типо-Литография «Нижегородское Печатное Дело», 1914. – 51 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» від 25 серпня 1998 року № 1340 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-п>.
8. Клименко О.М. Спадкування державою / О.М. Клименко // Юриспруденція: теорія і практика. – 2006. – № 4 (18). – С. 20–31.
9. Рябоконт С.О. Перехід виморочного майна до держави як випадок універсального правонаступництва / С.О. Рябоконт // Науковий Випуск Чернівецького Університету : збірник наукових праць. – № 105. – Чернівці : Рута, 2001. – С. 41–44.
10. Фурса С.Я. Спадкове право (Нотаріат. Адвокатура. Суд) : [наук.-практ. посібник] / С.Я. Фурса. – К., 2008. – 496 с.
11. Дзера О.В. Цивільне право. Особлива частина : [підручник] / О.В. Дзера. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 1176 с.
12. Барщевский М.Ю. Наследственное право : [учебное пособие] / М.Ю. Барщевский / М. : Белье альвы, 1996. – 192 с.
13. Рішення Советського районного суду м. Макіївки Донецької області від 3 травня 2012 року № 2о/0546/43/12 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/23831392>.
14. Рішення Калінінського районного суду м. Горлівки Донецької області від 8 липня 2014 року Справа № 2-0/ 251/47/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39664514>.
15. Рішення Соснівського районного суду м. Черкаси від 25 вересня 2013 року Справа № 712/527/13-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33708035>.
16. Рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 10 лютого 2015 року Справа № 200/14818/13-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42636741>.
17. Рішення апеляційного суду м. Києва від 27 листопада 2014 року № 22-ц/796/11311/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41669280>.